

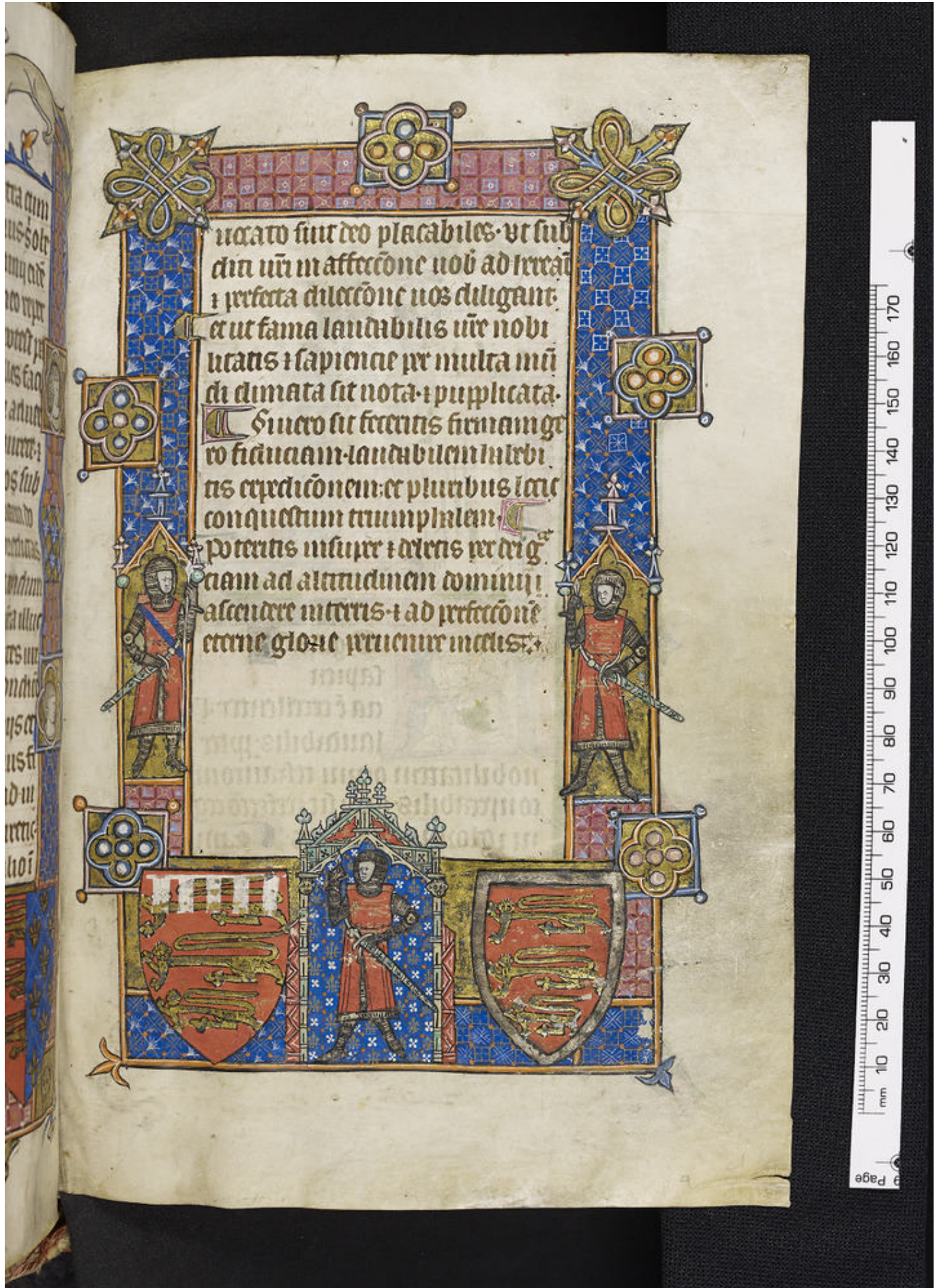
eum iustum. sapientem. uirtuo-
 sum. et timere deum. Et plerumq[ue]
 potestas regia. puniat puniendos
 remuneret remunerandos. omni-
 bus tribuat iusticiam. nulli iniq[ui]-
 tatem. pluribus parcendo misericor-
 diam exerceat. Atq[ue] eos protegend[os]
 et defendend[os]. iuxta merita retri-
 buendo. uicem dilectionis eis rep[er]-
 rat. ut sic amorem. et timorem sui
 simul generet in cordibus subdito-
 rum. **T**ertium utile existit huius
 animum. q[uo]d regis fama. et nobi-
 litas in laudabili sapientia. per
 uniuersum orbem deuulgetur. ut
 sapiens. strenuus. uirtuosus. et
 omni probitate plenus a p[ro]-
 uis gentes teneatur. **T**unc
 enim solent alij reges alij. duces
 et principes extranei. eum magis

uocato sunt deo placabiles. ut sub
diti uiri in affectione uobis ad terram
et perfecta dilectione uos diligant.
et ut fama laudabilis uire nobis
uicatis et sapientie per multa mu
di dimata sit nota et multiplicata.
C Si uero sic feceritis firmam ge
ro fiduciam laudabilem habebi
tis expeditionem et pluribus locis
conquestum triumphalem.
C poteritis insuper et delectis per trig
nam ad altitudinem domini
ascendere interitis et ad perfectione
eternae glorie peruenire incelsis.

ipsa omnium regni utilitatem ef-
 ficat. Et omnem iniquitatem ex-
 pellit. **P**reterea rememoratur pre-
 sentia celeriter. Et futura ante q̄
 ueniant longe considerat. Om-
 nia enim prouidet regni como-
 da. et uitat dampni pericula. **E**
 t inde sciendum ē quod sapientia
 ē habitus animi discretus: per
 quem desaueratur uniuersaliter. et
 cognoscitur effectus per suas cau-
 sas preteritas. presentes. ul futura.
 Et constat qd̄ omnis effectus in
 mundi naturaliter prouenit ex
 suis causis certis. et terminatis.
 Et qui uult aliquem producere ef-
 fectum. ul eius impedire produc-
 tionem. Oportet ipsum causas
 diligenter considerare. ut si uelit
 effectum fieri. causas ordinet et

et promoueat. Et si uelit effectum
 impedire. causis resistat. **Q**uia
 qui sapiens est in rebus agibilibus
 attendit causas effectuum fu-
 turorum ante eorum existenciam
 et causas contrarias uetisimiles
 ex quibus huiusmodi effectus
 possent impediri. et semper nititur
 ad id quod melius est. ut aliis in su-
 um efficiat propositum. exempli
 gratia. uictoria belli campestris
 tanquam ex causis prouenit.
 et audacia. fortitudine. constan-
 tia. Et fidelitate armorum.
 pariter cum ordinacione bona de-
 liberate preuisa. et animositate ex-
 ceptu. preducentem belli fugest. et
 alijs que caute. et prouidencijs que
 uires hostium deprimunt. uicto-
 riam inducunt. **¶** Et ideo qui

victoriam optat causas victo-
re preparat. et ex his tandem ve-
nit ad debitum. et optatum fine.

Etiam iste effectus qui est pax et
tranquillitas regni prouenit ex
concordia magnatum non ex
minoribus precipue. quia minores
per maiores regulantur et reguntur.
Et omnes nichilominus prin-
cipi subiunguntur.

Sunt et quo cau-
se contrarie contrarios prouocant
effectus. Et concordia magnatum
est causa pacis regni. per consequens
discordia inter eos generat bellum
et conflictum. propterea utriusque ter-
minus belli et pacis regis sapientia et

recte gubernat. **N**am tempore
belli regis sapientia omnes causas
considerat et circumstantias dispo-
nit. ex quibus possit sequi victoria et

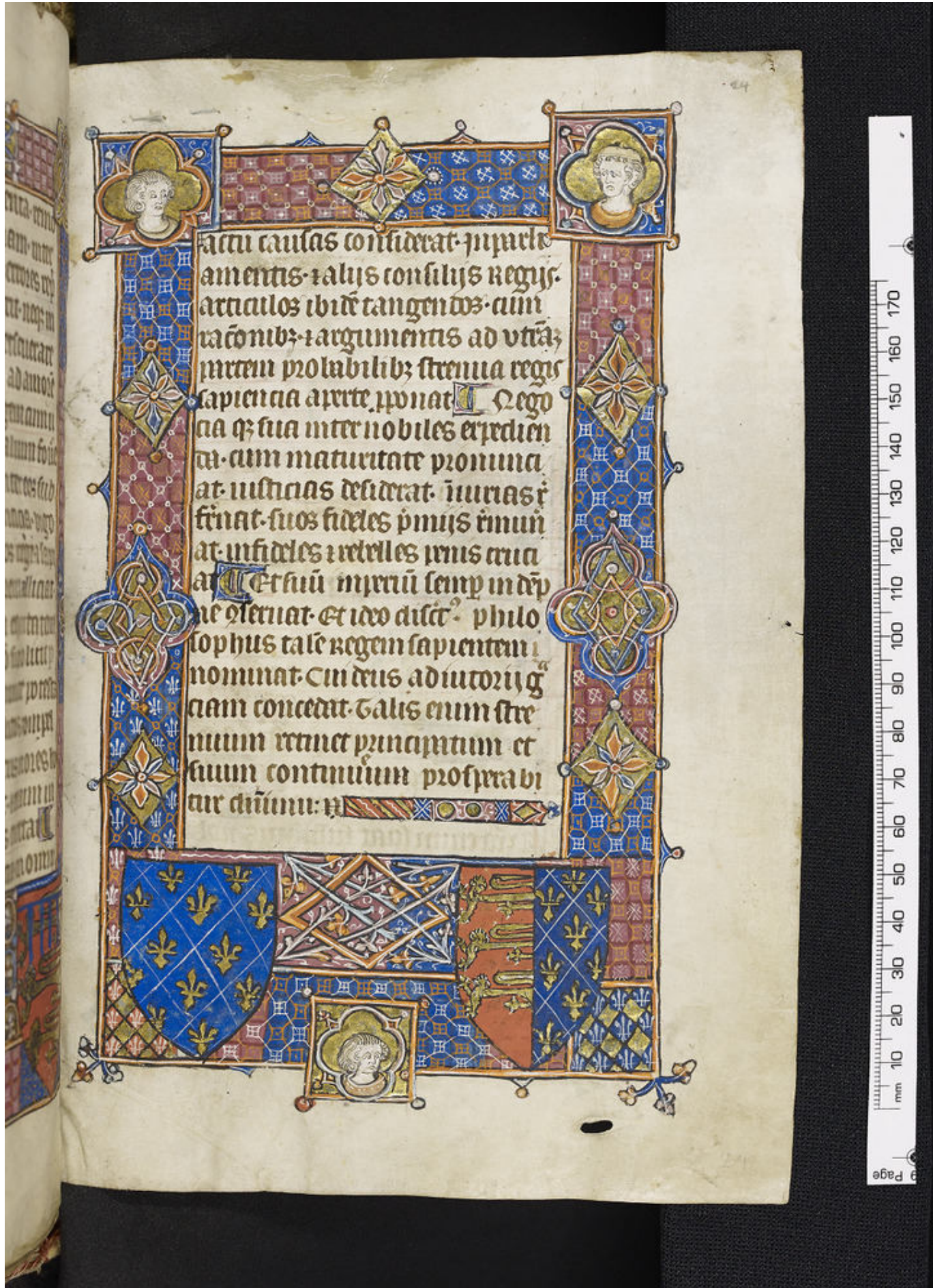

cantuarum. impedimenta. remo-
 uens. optinet uictoriam. inter
 magnates. uero terre. errores rep-
 mit. Concordiam nutrit. neq; in-
 ter eos discentones. perseverare
 permittit. S; discordes ad amore
 reducit. **F**aceret regem cum u-
 no magnate contra alium foue-
 partem. Quia ex hoc inter eos sub-
 ditos augetur inimicia. vigo-
 ratur discordia. s; ipos regia sapi-
 entia ad pacis amorem alliciat.
 et inter eos secundum equitatem
 iuste iudicat. **Q**uo suo licet p-
 uim. et rigorem. dominice p-
 testatis. pacificos ee subditos compul-
 sellat. ut timor regis mores ho-
 minum compescat. et eorum in-
 iqua. p-posita sepius euertat. **R**
 Regis utiq; sapientia. in omni

Omine **D**regis
 imperatoꝝ **re**lira
 nobiliffie **co**ne-
 conquestoꝝ itre
 nullume: qui effigenma uirtu
 us: plenitudo bonitatis **C**
 Xra enim sciat sublimis nobi

lutas qd multum expedit regie
 maiestati. qd omnia negocia r
 gia sapienter. cum discrecone f
 sint expedita. i. terminata. p. p. t. r. a
 uestram decet dignitatem omni
 cum consilio discrete agere. Et i
 nichil sine uestra deliberacione p
 habita finaliter terminare.
 Unde satis notum ee a. i. n. o. s. a. r.
 quod barones. Comites. milites
 vassalli. eccleciarum q; prelati.
 Et alii de terra maiores i. mino
 res ad uestram sepe ueniunt ma
 iestatem. Et uos deuote interpe
 lent prouariis eorum negociis.
 ut pro libertatib; concedendis. i.
 Escluctis. Wardis. curtagis
 terris i. redditib; ad manum in
 mortuam lalendis. Et pro in
 munitatibus. i. priuilegiis loco

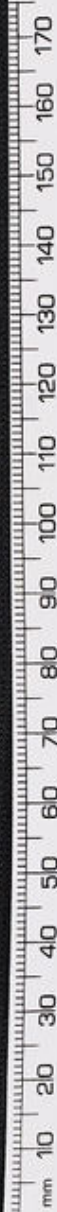

rum. i. personarum. Et alijs inu-
 merabilibus negotijs uestram req-
 rent dignitatem. **V**nde licet a-
 liqui negotium sicut premit-
 tur. per subditum rogatum. ut a
 rege seu duce concedatur. sit ta-
 le quod exequitate. uel alia ius-
 ta. i. rationabili de causa debeat co-
 cedi. **T**amen non deet ipsi
 regem uel ducem. statim cum
 ipsum negotium postulatur. pe-
 tenti concedere. i. deprecanti. **E**q-
 uis ab sit in prouosus uideatur. i. ab
 quid in delirare. i. sine consilio a-
 gere. sed deet regem in maiestate.
 roganti sic responderi. **P**enao
 nem uestram intelleximus. i. su-
 per ea cum nostro consilio. i. per n-
 os. deliberrabimus. i. tandem faci-
 emus id quod nob uidebitur faci-

endum. **E**t quantum ad huiusmodi negotium faciendum. uel non faciendum. consensus uestri privati. consilij annuat. **A**t tamen uestra discretio prius se diligenter. delibere circa causas. et circumstantias negotij. et deliberatione habita. **S**i sit uobis expetens seu in uulgo preiudicans. **S**i hinc uestra decreuerit. in dicitur. a. peticio subditi concedatur. **S**i autem sine expressione cause que displicet. uel cum causa displicet. si hinc uestre celsitudinis uisu fuerit. abnegetur. **E**t semper petitioni magnatum. et nobilium est lenigne quiescendum. ubi hinc peticio nullum uobis affert dampnum. nec preiudicium. **E**t inde uestra meditatio sepe aduertat.

cone timori in terra sibi adhererunt.
Et ex his crescit laus principis
et gloria regiminiis.

Omnino
Bex dilect regis
assume a grati
uestra sub iudine
lunus sciat nobi

litas quael rex dicit princeps: i mag
 nas: dicit circa subditos quamda
 exercere gratitudinem. ut bene
 meritis reddendo prima meritor.
Unde scire debetis quael homines
 seruiunt. ut in plurimum mag
 natibus. quolite genere seruitu
 te causa tripla. **A**liquando
 propter quamdam naturalem
 inclinacionem. unde erit affectus
 uoluntarius dilectionis. **A**liquin
 to propter spem futuri premii. **T**er
 tium quando vi ipostate dominica
 compulsi. i in omni casu sunt p
 uincandi. secundum exigenciam
 meritorum. Et ego ostendam uo
 bis rationes hec satis ronabiliter
 suadentes. **U**nde quo ad pri
 mum scire debetis. quael aliqua
 to subditus. deseruit domino is

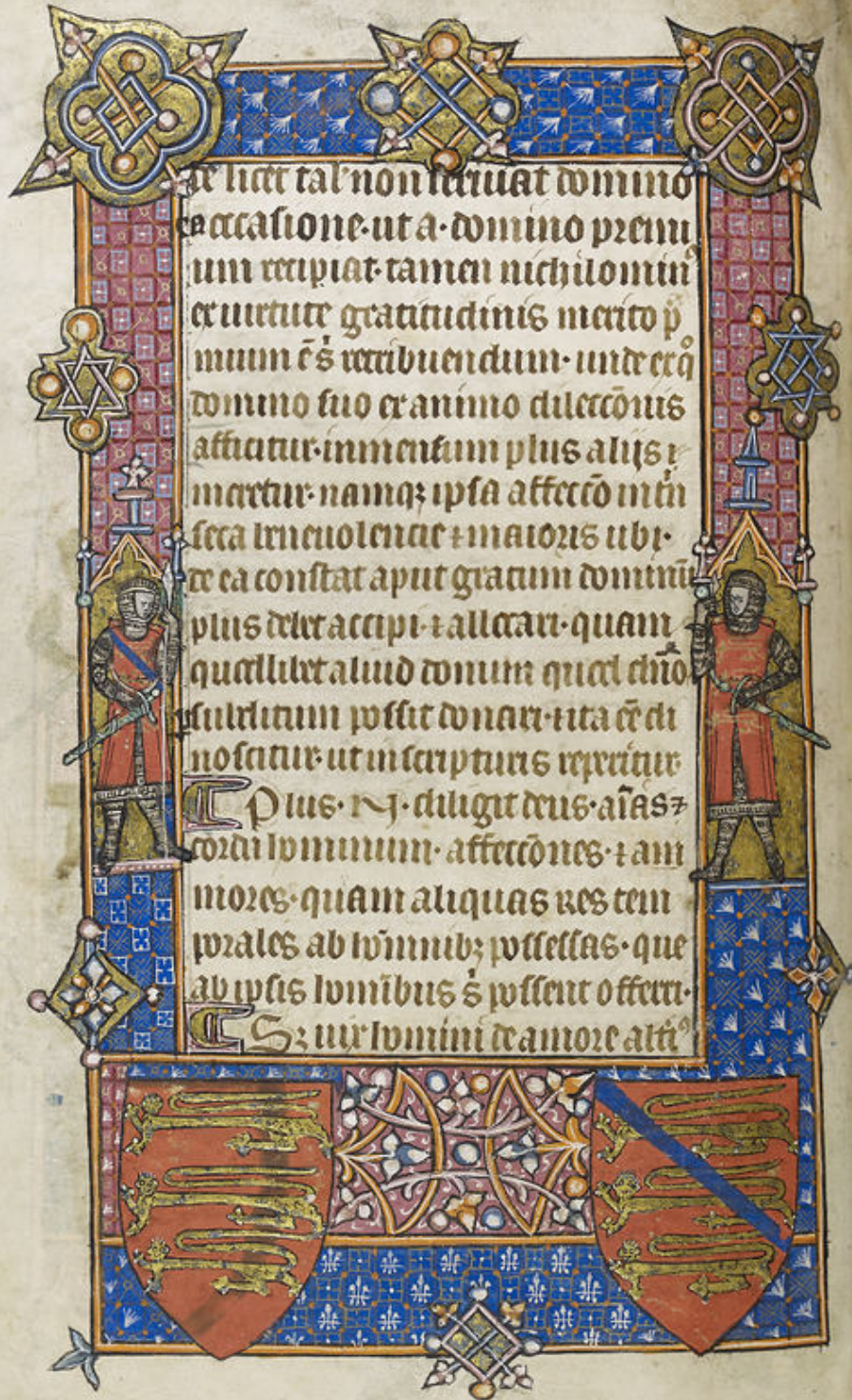

adlerz inero affectu uoluntatis
 dilectionis. propter illud. dum ta
 xat quael sentit dium uirtuosum
 in diuersis generibz bonitatis ha
 bundantem. **T**ar. **T**ar. **T**ar. **T**ar. **T**ar.
 num suum perfecte diligit. fidele
 s seruit. ut diuina gracia dominu
 saluet. inuict frequenter diu deu
 te deprecatur. ea que domino plac
 ea credidit. pro ut facultates sue
 permitit animo donandi. dno
 largitur. ob amorem dnu plumbz
 pericul se exponit. et domini como
 dum. et honorem. **V**icinqz. laconu.
 fuerit in quantum potest extollit.
Tali utiqz. chentulo. inconsti
 tus cultis. et singul actibz. quo a
 ad profectum. seu preiudicium.
 dnu tangentibus. firma. **W**nt
 dominus confiduciam. **T**u

constare p̄t. n̄ p̄uincimiles con
 iecturas: + op̄iones que ex huma
 nis op̄eribus gratias latentur ue
 luti si unus alteri secretum suum
 appoſito reuelat conſilium. + ubi
 maior facit gratis pro minore. v̄
 non preſumitur qd̄ futura retribu
 tio. a bene factore ſperatur. + in cau
 necc̄tatis optimeſcitur amia iur
 gratitudinis. ¶ Etiam ubi minor le
 nigne maior inclinatur + meliũ pre
 miſſum. ut domus gratis. fidelibz
 ſeruijs. humilibz. affectibz. + alijs
 actibz. amorem + affectum hominũ
 declarantibz. nam factis + opibz. iu
 num credite raro uerb̄. cum maxi
 mi ſignum dilecc̄onis eſt exhibeo
 opis. ¶ Item in caſu ſecundo. v̄
 quis accedit a dñi alicuius ſerua
 um. uoluntarie ex ſua libera uolũ

Page

 mm
 10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170

postmodum suo domino beneuolenti
 fuerint. **E**t cum similes
 fuerint congregati adinuicem erunt
 dicentes. **E**cce dominus iste no-
 bilis cui nrm prestauimus seruiciu-
 su gra larga sua munera nobis
 contulit. labores nros curiali resper-
 ut qdlibet. **N**rm suad meruit dno
 suis liberaliter premiauit. **N**ul-
 lus nrm qui suam sentit largitate
 unus quisq; nrm satis e conten-
 tus de sua premij porcione. nos itaq;
 s placere cupimus inimicos suos
 hostes. i alios sibi reuelles ubi cuq;
 terrarum inuaderet uolumus. iuu-
 rias s latas uindicabimus. i v-
 cunq; fuerint sibi aduersantes u-
 opprimemus. **I**ste utiq; precla-
 rus dominus e largus liberalis
 gratus strenuus. i benignus si con-

tangat ipsum delecto nro indige
 seruo. s̄ preceps mundi deseru
 emus. s̄ eius preceptis. s̄ mandatis.
 promissis. s̄ parati ē comatu
 s̄ honorem. cordib; nris affectam.
 iste. s̄ dominus prudens. s̄ nobi
 lis q̄ conseruet altissimus diu
 aas suas. s̄ possessiones. que sitas
 inter subditos bene meritos sapi
 enter nouit distribuere. saluan
 do ea solum modo que s̄ deo in
 dno retinere. talis. s̄ enim inter ge
 tes merito debet dominari. ac regna
 re terris extraneis conquestor. si a
 nos libentius erūt q̄t nre uires. s̄
 potencie sufficiunt. ē dñm. s̄ imp
 uniuersus augetur. quoniam in
 perpetuum. s̄ eius nrm prestemus
 auxilium. quatenus. s̄ quando uob
 indignerit propter mortis timo.

Page

mm

10

20

30

40

50

60

70

80

90

100

110

120

130

140

150

160

170

rem nullatenus omitemus. no-
 met ipsos ad eius honorem salua-
 dum intempnent omnibus pericu-
 lis exponemus. nam e' expedico
 nra est promoco. **H**ys preac-
 tis pt dominus in auxilijs subd-
 ditorum audacem ponere confid-
 aam. et in quibus suis. et alijs acti-
 bz bellicosus. in animum habebit su-
 periozem. unde factis quod himachi
 subditi propter accensum ad domi-
 num amorem hostes dñi a se de-
 bellent. et eius inimicos audacter in-
 uadent. in pugna campestri citius
 mori quam fugere uellent. et tunc
 se per bene expedient. et dominus su-
 um consequetur propositum.

*Dns
Wallonus
de Manny*

Unde reperitur in gestis antiquis qd
 nobil' rex alexander de macedonia
 ita fecerat. qui per uirtutem potena

Unde reperitur in gestis antiquis qd
 nobil' rex alexander de macedonia
 ita fecerat. qui per uirtutem potena

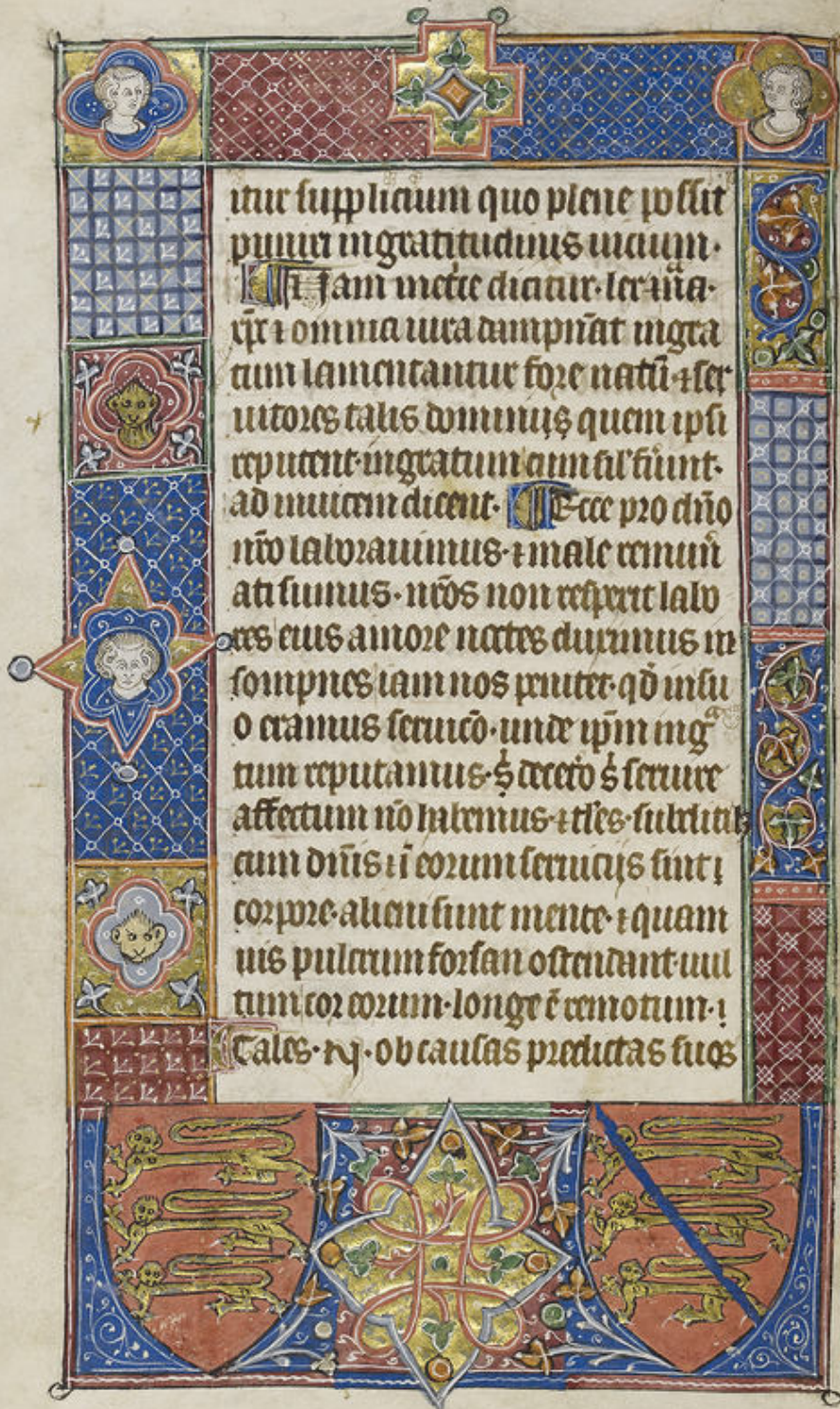

merito premiandi. et erant erant le
 neuoli. propter gratitudinem per dominum
 eis. in pensam. **¶** Unde factis grati
 tudo est uirtus laudabilis deo et hominibus
 placabilis per quam precipitur
 ut pro accepto beneficio premium re
 tribuatur. et deo debet dominus sui
 os seruitores ut premiatur. unum
 quicumque secundum exigentiam
 meritorum premiis afficit. et una
 cum hoc pro suis laboribus benignas
 grates reddere. et nisi ita fecit dominum
 in adeo inuicium ingratiudinis
 quod est predictae uirtuti contrarium.
¶ Et non recollere beneficium ab aliis
 acceptis. et non retribuere bene me
 rentibus. et notum est quod inuicium in
 gratitudinis est ualde absurdum
 deo et hominibus otiosum. **¶** Unde in
 antiquis fertur historis non rep

Deus gloriosus q̄
 suos fouet dilectos
 suam uob pretrat
 dilectionem qui su

os ap̄llos in h̄c seculo. in sciencijs p̄
 gr̄iam instruit. + actus eorum lau
 tabiles in uia ueritatis + uirtutis
 ducit. ipe ex sua potencia utam do
 minacionem benignam. in omni
 b̄ uis negocijs expedire faciat. act̄
 q̄ uos illustres. ab nono melius
 continuet. + uerū illuminet. intellec
 tum fortificet in genium. + utam
 habundet litterature doctrinam. ⁊
Domine reuerentissime ur̄a c̄
 cōgnoscat dominia cō laudabilis p̄
 sone nobili + sublimi nilē expedire.
 in sciencijs humanis racōnari
 noscere. scripturas. + lras in gallico
 + latino. lege scire. + intelligere. + int̄

num itaq; documentum sepe reuo
 cetur ad animum. q' omne negotiū
 + positum utiq; expediendum. ex bo
 no + fidei consilio. suum sumit ero
 dum. + tunc deum capit effectū.
 quando quis sapienter opatur scā
 dum utile consiliū. nichilomin
 secretum positum ē prius occultan
 dum. sicut consilia iura illustis sunt
 secreta. + ē positum in casu p'seruet o
 cultum. sibi ē p'ficiūm hās p' ma
 nu scribere. amicus uiciniq; sunt tū
 mittere. in arduis saltim negotiis
 quociens + quando assit necessitas.
 + negotii ex p'ferat sublimitas. ut in
 casu contingente quando foret per
 iculum anquam reuelare posi
 tum. **E**t nisi illustis persona
 manu p' scribere hās scribere oportet.
 suum consiliū scriptori dicere. + sic

Page

mm 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170

uacillissime domine in actibus uis
discrete prouidentes secundum formam
premissam temporis et qualitate
de uis secretis negotijs et conspice dis
ponentes perfectum negotiorum fine
reuebitis et gloriosam expeditionem.

Tunc et maiores terrarum et
populus regionum inuictus uos
amabunt et foras timebunt et eris
inter gentes per dei gratiam sicut flos a
gra et humeris celi de uis negotijs utile
inlentes positum et pacificum retine
tes dominum in quibus per hanc ampuabitur
imprimis ad celum laudem populi pro fec
tum. **D**e regis consilijs et secretis p
positis non detegendis. Et de eius
experientijs in consilijs lalen
dis.

filium. **¶** Quia sciat sapientia se
 pe sane fore cauendum. ne uim re
 uelatis consilium. quod delectum.
 ad uiam forsan possit tendere lesi
 onem. nisi hys solum secretarijs.
 quorum fidem experientia docuit. Et
 conscientiam eorum stabilem ac
 amorum firmitatem. vna industria.
 approbavit. **¶** Ingens. **¶** con
 git periculum quando alienum de
 tegitur consilium. Et he sepe consu
 lenti. immensum attinet dampnu.
 et suum frequenter perdit positum.

¶ Saga iter. **¶** consideris cu uim
 apertis secretum. ne forsan sit tal
 quod deus in hincat. unde uim occur
 rat in comatum per quem uob in
 uidenti. et alio latenti. vum derega
 tur occultum. et he non maliam
 quod absit uob possit contingere de

¶ Saga iter. **¶** consideris cu uim
 apertis secretum. ne forsan sit tal
 quod deus in hincat. unde uim occur
 rat in comatum per quem uob in
 uidenti. et alio latenti. vum derega
 tur occultum. et he non maliam
 quod absit uob possit contingere de

